

УДК: 159.922.7:376.4-056.36:616.896
DOI 10.32626/2413-2578.2026-27.87-109

ГАВРИЛОВА Наталія

кандидат психологічних наук, професор,
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський, Україна
e-mail: nathalia.gavr@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2563-0626>

КОНСТАНТИНІВ Оксана

кандидат педагогічних наук, доцент,
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський, Україна
e-mail: konstantyniv15@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0660-2657>

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАВИКІВ ВЗАЄМОДІЇ
БАТЬКІВ ІЗ ДІТЬМИ З РОЗЛАДОМ СПЕКТРУ АУТИЗМУ:
АНАЛІЗ ТРУДНОЩІВ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ІНТЕРВЕНЦІЙ**

У статті представлено результати теоретико-емпіричного аналізу особливостей взаємодії батьків із дітьми з розладом спектру аутизму (РСА) та прогнозування ефективності комплексної інтервенційної програми, спрямованої на підвищення батьківської компетентності. У дослідженні взяли участь 24 батьків дітей із РСА. Методологія передбачала використання анкетування з метою визначення труднощів взаємодії, рівня психологічного стресу, потреб батьків та особливостей комунікації з дитиною.

Отримані результати засвідчили, що до інтервенції взаємодія характеризується наявністю базової чутливості батьків за умов високого рівня емоційного виснаження, тривожності та недостатньої

сформованості ефективних стратегій взаємодії з дитиною з РСА. Виявлено часткову сформованість навичок підтримки спільної уваги, обмежене стимулювання соціальної ініціативи дитини та фрагментарне використання адаптивних комунікативних методів.

Прогнозовані результати після впровадження тримісячної програми (частота проведення: 1 раз на тиждень, тривалість занять – 3 години), яка включала психоосвіту, навчання стратегіям взаємодії, психологічну підтримку із залученням фахівця та групову взаємодію батьків, свідчать про позитивну динаміку за всіма досліджуваними показниками. Спостерігається зниження рівня батьківського стресу, підвищення здатності до емоційної саморегуляції, покращення якості взаємодії з дитиною, зростання чутливості до її сигналів, активніше використання адаптивних методів комунікації та стимуляція соціальної ініціативи дитини.

Також встановлено трансформацію потреб батьків: зменшення гострої потреби у базовій інформації та формування більш диференційованого запиту на практичні навички та психологічну підтримку. Отримані результати підтверджують ефективність комплексного підходу до роботи з батьками дітей із РСА та підкреслюють важливість подальших досліджень у напрямі сімейно-орієнтованих інтервенцій.

Ключові слова: розлад спектру аутизму (РСА), батьківсько-дитяча взаємодія, психологічний стан батьків, батьківський стрес, соціально-комунікативний розвиток, адаптивні комунікативні методи, психоосвіта, сімейно-орієнтовані інтервенції.

ВСТУП

До основних проявів РСА належать труднощі встановлення соціального контакту, обмеженість інтересів, стереотипні форми поведінки, а також специфічні особливості сенсорного сприйняття [1]. Відповідно до сучасних епідеміологічних даних, спостерігається стійка тенденція до зростання кількості діагностованих випадків РСА, що зумовлює необхідність поглибленого вивчення цього феномену та

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

*corresponding author: HAVRYLOVA Nataliia, KONSTANTYNIV Oksana

DOI 10.32626/2413-2578.2026-27.87-109

<http://agce.com.ua/>

розробки ефективних міждисциплінарних підходів до підтримки дітей і їхніх сімей [2.].

У цьому контексті особливого значення набуває сімейне середовище як первинний простір розвитку дитини, у межах якого формуються базові соціальні, емоційні та комунікативні навички. Центральним компонентом цього середовища є взаємодія батьків із дитиною, яка виступає провідним механізмом соціалізації та психічного розвитку. Саме у процесі щоденної взаємодії відбувається засвоєння дитиною моделей поведінки, розвиток мовлення, формування емоційної прив'язаності та здатності до соціального пізнання [3].

Якість батьківсько-дитячої взаємодії має вирішальне значення для ефективності формування соціальних, комунікативних і поведінкових навичок у дітей із РСА. Чутливість батьків до сигналів дитини, здатність адекватно інтерпретувати її поведінку та своєчасно реагувати на її потреби сприяють розвитку спільної уваги, ініціативності у спілкуванні та емоційної регуляції. Натомість недостатня узгодженість взаємодії, ігнорування сигналів дитини або використання неадаптивних стратегій можуть посилювати труднощі у комунікації та закріплювати дезадаптивні форми поведінки [4, 5].

Водночас слід зазначити, що батьки дітей із РСА перебувають у складних психоемоційних умовах, пов'язаних із високим рівнем відповідальності за розвиток дитини, невизначеністю щодо її майбутнього та необхідністю постійної адаптації до її особливих потреб. У багатьох випадках це супроводжується підвищеним рівнем стресу, тривожності, емоційного виснаження та почуттям соціальної ізоляції [6]. Додатковим чинником є недостатній рівень поінформованості щодо специфіки РСА та ефективних способів взаємодії з дитиною, що може знижувати впевненість батьків у власних виховних можливостях [7].

Аналіз наукових джерел

Сучасна статистика свідчить про зростання частоти діагностування РСА у всьому світі, що ставить перед системою освіти та охорони здоров'я нові виклики щодо ранньої діагностики, корекції

та соціалізації дітей. В цьому контексті взаємодія батьків із дитиною стає не лише базовим фактором розвитку, а й ключовим ресурсом психолого-педагогічного втручання. [8. 9].

Наукові дослідження S.Vess, J. Campbell, K.Allen, J.Harrington, L.Quetsch та ін. останніх років підкреслюють, що **якість взаємодії батьків безпосередньо впливає на розвиток соціальних та комунікативних навичок у дітей із РСА**. Відсутність чутливої та цілеспрямованої взаємодії може поглиблювати симптоми аутизму, тоді як підтримка, навчання батьків і спеціальні інтервенції сприяють зменшенню поведінкових проблем та покращенню емоційної регуляції дитини [10. 11]. Крім того, дослідження показують, що взаємодія між батьками та дитиною з РСА є **динамічною і двосторонньою**: поведінка батьків впливає на реакції дитини, а дитячі прояви, у свою чергу, модифікують батьківську поведінку. Тому вивчення цієї взаємодії дозволяє не тільки зрозуміти механізми розвитку дітей із РСА, але й розробити ефективні програми підтримки сімей, що є ключовим завданням логопедії та спеціальної освіти [12]. Особливу актуальність тема набуває в умовах зростаючого навантаження на сім'ї: батьки часто стикаються зі стресом, невпевненістю та браком знань про ефективну взаємодію з дитиною. Наукове дослідження цієї проблеми відкриває можливості для розробки **практичних рекомендацій**, тренінгів та методик, що підвищують компетентність батьків, а відтак сприяють кращому розвитку дитини та підвищенню якості її життя [13].

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування особливостей взаємодії батьків із дітьми з розладом спектру аутизму, визначення психологічних чинників, що впливають на її ефективність, а також представлення результатів апробації програми, спрямованої на підвищення батьківської компетентності та покращення соціально-комунікативного розвитку дітей.

Психологічне благополуччя батьків дітей із розладом спектру аутизму (РСА) розглядається в дослідженнях не лише як особистісний чинник, а й як важлива умова для створення стабільного сімейного середовища, здатного підтримувати розвиток дитини. Так, О. Кобець і

Т. Піуткіна підкреслюють, що батьки часто перебувають у стані тривалого стресу, викликаного недостатньою поінформованістю про РСА, емоційним навантаженням, високою відповідальністю за виховання дитини та обмеженим соціальним ресурсом підтримки, що призводить до підвищеної тривожності, емоційного виснаження й ізоляції сім'ї як соціальної одиниці [14]. Г. Хворова підкреслює, що психологічна компетентність і стійкість батьків пов'язані не лише з їхньою здатністю переживати особисті емоції, а й із умінням адаптувати взаємодію з дитиною, розуміти її специфічні потреби, відзначати власні психологічні реакції та використовувати конструктивні копінг-стратегії [15]. Це важливо тому, що емоційний стан батьків корелює із якістю взаємної взаємодії й може виступати як модулюючий чинник у формуванні поведінкових і комунікативних навичок дитини.

Цей підхід узгоджується з більш ранніми даними про психологічні проблеми, що виникають у батьків дітей з порушенням розвитку загалом, включно із переживанням емоційних станів на стадіях прийняття діагнозу, тривоги, депресії та почуття вини [16].

Особистісні характеристики та навички саморегуляції батьків значною мірою впливають на те, як вони справляються з труднощами, пов'язаними з вихованням дитини з РСА. Деякі дослідження, що використовували психодіагностичний підхід, виявили, що нижча емоційна регуляція, ригідність мислення і неадаптивні копінг-стратегії пов'язані зі значно нижчим рівнем психологічного благополуччя у батьків. Натомість батьки, які володіють адаптивними стратегіями вирішення проблем, здатні краще справлятися з емоційним навантаженням і підтримувати ефективні взаємодії з дитиною [17].

Це узгоджується з широким концептуальним підходом до психологічного благополуччя, де воно розглядається як комплексна система взаємопов'язаних компонентів: самооцінки, емоційної стабільності, здатності до адаптації, соціальної підтримки та когнітивних способів вирішення складних життєвих ситуацій. У контексті батьків дітей з РСА ці компоненти набувають особливої значущості, оскільки саме вони визначають здатність батьків до

ефективної взаємодії із дитиною навіть у ситуаціях високого навантаження [16. 17].

Однією з найбільш масштабних та систематизованих категорій досліджень є збірні огляди та метааналізи ефективності тренінгів для батьків. Систематичний огляд, що включив 17 рандомізованих контрольованих досліджень, вказує на позитивний вплив таких тренінгів на результати як батьків, так і дітей. Parent training — термін, що охоплює різні інтервенції для батьків, які спрямовані на підвищення знань, навичок взаємодії, зменшення стресу та поведінкових проблем у дітей. Ці програми включали як очні, так і дистанційні формати, групове та індивідуальне навчання, та здебільшого демонстрували покращення соціальних навичок дітей, зменшення проблемної поведінки та підвищення впевненості батьків [18].

Для прикладу, матаналіз виявив, що тренінгові програми ефективно знижували проблемну поведінку у дітей та підвищували психологічну компетентність і самовпевненість батьків, які брали участь у тренуваннях, порівняно із групами лише з психоосвітою чи базовою консультацією [18].

Рандомізоване клінічне дослідження Akhani та ін. продемонструвало, що інтервенції, орієнтовані на навчання батьків взаємодії з дитиною, можуть зменшувати рівень батьківського стресу та покращувати емоційні аспекти функціонування сім'ї. Хоча механізми впливу залежать від структури конкретної програми, результати свідчать про значущий психотерапевтичний ефект таких втручань [19].

Окремо, огляд Tabatabaei та ін. охопив 53 статті, у яких участь батьків у тренінгах показала прямі та непрямі позитивні впливи на психологічний стан батьків і поведінку дітей, підтверджуючи загальну ефективність цього підходу у різних форматах і контекстах [20].

Механізми, через які навчальні інтервенції впливають на благополуччя батьків, включають:

– Психосвіта та підвищення знань щодо розладу та функціонування дитини, що зменшує невизначеність та страхи, пов'язані з поведінкою дитини.

– Розвиток конкретних стратегій взаємодії, що підвищують ефективність спілкування між батьком і дитиною та знижують частоту негативних епізодів у сім'ї.

– Підтримка копінг стратегій, що допомагає батькам краще справлятися зі стресовими ситуаціями, розв'язувати конфлікти та зберігати психоемоційне благополуччя.

– Соціальна підтримка та групова взаємодія з іншими батьками, що сприяє зменшенню відчуття ізоляції та підсилює відчуття спільності проблем та рішень.

Дослідження особливостей взаємодії батьків з дітьми з РСА

Методологічну основу дослідження становить комплексний міждисциплінарний підхід, що поєднує положення психології розвитку, спеціальної педагогіки та клінічної психології. Дослідження базувалось на системному та діяльнісному підходах, які дозволяють розглядати взаємодію батьків із дитиною з розладом спектру аутизму (РСА) як цілісну динамічну систему, що формується під впливом індивідуальних, сімейних і соціальних чинників.

У роботі використано поєднання теоретичних та емпіричних методів. До теоретичних методів належали аналіз, узагальнення та систематизація наукових джерел з проблеми дослідження з метою визначення сучасного стану вивчення взаємодії батьків і дітей із РСА, а також виокремлення ключових чинників, що впливають на її якість. Емпірична частина дослідження реалізовувалася у формі формульованого експерименту. У дослідженні взяли участь 24 сім'ї які виховують дітей із розладом спектру аутизму. Відбір учасників здійснювався за критеріями наявності офіційно підтвердженого діагнозу РСА у дитини та готовності батьків до участі у програмі психологічної підтримки.

Основним інструментом впливу стала авторська програма, спрямована на підвищення батьківської компетентності та оптимізацію

взаємодії з дитиною. Програма мала комплексний характер і включала такі компоненти: психоосвіту, навчання ефективних стратегій взаємодії, розвиток стратегій психологічної саморегуляції та організацію групової підтримки батьків. Заняття проводилися у груповому форматі з елементами тренінгової роботи, моделюванням ситуацій, аналізом поведінкових кейсів і практичними вправами.

Для оцінки ефективності програми застосовувався метод анкетування. Інструментом дослідження виступив структурований опитувальник, який складався з шести змістових блоків: загальна інформація про сім'ю та дитину; труднощі у вихованні дитини; психологічний стан та рівень стресу батьків; особливості взаємодії та комунікації з дитиною; потреби батьків у підтримці; відкриті питання для якісного аналізу. З метою підвищення об'єктивності результатів використовувалися методи спостереження, бесіди для якісного та кількісного аналізу змін у поведінці і загальній обізнаності учасників.

Програма інтервенції батьків дітей з РСА

Програма була розроблена на підтримку психологічного благополуччя батьків та навчання ефективним стратегіям взаємодії з дітьми з розладом спектру аутизму (РСА). Вона включала комплексний підхід, що охоплював чотири ключові напрями: підвищення знань щодо РСА та функціонування дитини; розвиток конкретних стратегій взаємодії; стратегій психологічної підтримки батьків; соціальну підтримку та групову взаємодію з іншими батьками.

Перший напрямок програми – психоосвіта та підвищення знань щодо розладу та функціонування дитини. Батьки отримували інформацію про особливості розвитку дітей з РСА, характерні поведінкові прояви, механізми сенсорної чутливості та соціальної взаємодії. Це дозволяло зменшити невизначеність і страхи, що виникають у зв'язку з непередбачуваною поведінкою дитини, а також формувало основу для свідомого й ефективного реагування на дитячі потреби.

Другий напрямок передбачав розвиток *конкретних стратегій взаємодії*, які підвищували ефективність спілкування між матір'ю (батьком) і дитиною та сприяли зменшенню частоти негативних

епізодів у сімейному середовищі. В межах цього компоненту батьки навчалися впроваджувати структуровані підходи до організації спільної діяльності, використовувати адаптивні вербальні та невербальні сигнали, підтримувати спільну увагу та соціальну ініціативу дитини. Практична робота включала моделювання взаємодії, аналіз відеозаписів, а також обговорення конкретних ситуацій із повсякденного життя.

Додатково програма включала тренінги із використанням *методик сенсомоторного розвитку* спрямованих на формування моторних, сенсорних та координаційних навичок дитини. У батьків формували елементарні навички застосування вправ, спрямованих на розвиток самоусвідомлення, тактильної чутливості, рівноваги, координації рухів та інтеграції сенсорної інформації, що дозволяло зменшити рівень фрустрації дитини, запустити процес комунікації з оточуючими та взаємодії з предметами та людьми. Така робота також сприяла підготовці батьків до формування навиків самообслуговування у дітей з РСА.

Крім того, батьки вчилися розробляти *комунікативний паспорт* дитини, який містив інформацію про вербальні й невербальні способи спілкування, улюблені активності та специфічні потреби дитини. Цей інструмент дозволяв батькам і фахівцям ефективно планувати взаємодію, прогнозувати поведінкові реакції дитини та формувати більш послідовні та зрозумілі сигнали для підтримки комунікації.

Батьки вчилися розробляти *соціальні історії*, що використовують короткі адаптовані розповіді для пояснення соціальних ситуацій, правил поведінки та очікуваних реакцій у різних контекстах. Батьки під керівництвом тренерів створювали індивідуальні соціальні історії для своїх дітей з метою покращення розуміння ними соціальних норм, зменшення тривожності та підтримки розвитку самостійності та соціальної компетентності. Проводили практичні вправи для впровадження створених батьками соціальних історій у щоденне життя.

Завдяки інтеграції цих методик батьки отримували *комплексний інструментарій*, який дозволяв не лише покращувати комунікативні й соціальні навички дитини, а й ефективно зменшувати негативні прояви поведінки та підвищувати якість щоденної взаємодії в сім'ї.

Третій напрямок – підтримка *копінг-стратегій* – передбачав активне залучення психолога, який здійснював супровід батьків у процесі опанування навичок саморегуляції та подолання стресу. Програма навчала батьків способам саморегуляції, методам управління стресом і емоціями, а також конструктивному розв'язанню конфліктів у сім'ї. Психолог забезпечував як індивідуальні, так і групові форми роботи, спрямовані на усвідомлення власних емоційних реакцій, формування адаптивних копінг-стратегій та розвиток навичок емоційної стабілізації.

Четвертий напрямок передбачав соціальну підтримку та групову взаємодію з іншими батьками. Спільні зустрічі створювали середовище, де батьки могли обмінюватися досвідом, обговорювати спільні проблеми та шукати ефективні рішення. Така взаємодія сприяла зменшенню відчуття соціальної ізоляції та підсилювала відчуття єдності та особистісної цінності. Це вважалося критично важливим для підтримки стійкого психологічного стану.

Регулярна щотижнева форма проведення занять у поєднанні з тривалістю 3 місяців дозволила батькам не лише отримати теоретичні знання, а й практично відпрацювати навички взаємодії та копінг-стратегії, інтегруючи їх у щоденне життя. Програма продемонструвала потенціал підвищення якості сімейної взаємодії, зменшення стресу батьків і покращення соціально-комунікативного функціонування дітей із РСА.

Результати дослідження

Після проведення тримісячної інтервенції з батьками дітей із розладом спектру аутизму (РСА), що передбачала підвищення знань щодо особливостей розвитку та функціонування дитини, розвиток конкретних стратегій взаємодії, психологічну підтримку та групову

соціальну взаємодію, спостерігалось суттєве покращення у психологічному стані батьків та якості їх взаємодії з дітьми.

Результати дослідження психологічного стану та стресу батьків (таб. 1), свідчать про зменшення високого рівня емоційного виснаження з 79 % до 38–40 %, частка середніх показників зросла до 45–48 %, а низький рівень стресу на рівні 12–14 %. Тривога щодо майбутнього дитини зменшиться з 75 % до 35–37 %, тоді як контроль емоцій у конфліктних ситуаціях покращиться: частка високих показників знизиться з 42 % до 25 %, а середній рівень зросте до 55–57 %. Використання ефективних стратегій саморегуляції спостерігається на рівні 70–73 % у батьків із високими показниками, що демонструє позитивний вплив навчання копінг-стратегіям та роботи психолога на психоемоційне благополуччя сімей.

Таблиця 1.

Зміни у психологічному стані батьків після інтервенції

Показник	До (%)	Після (%)
Високий рівень емоційного виснаження	79	39
Середній рівень емоційного виснаження	17	47
Низький рівень емоційного виснаження	4	14
Тривога щодо майбутнього дитини	75	36
Контроль емоцій у конфлікті (високий)	42	25
Використання ефективних стратегій	54	72

Результати дослідження взаємодії та комунікації з дитиною, після проведення інтервенції свідчать про помітне підвищення всіх ключових показників, що відображає якісні зміни у способах взаємодії батьків та розвитку соціально-комунікативних навичок дітей. Зокрема, усвідомлення сигналів та емоцій дитини, яке до програми характеризувалося високим рівнем у 62 % батьків, після участі в інтервенції – на рівні 75 %. Це свідчить про покращення здатності батьків раціонально та емоційно сприймати поведінкові сигнали

дитини, адекватно реагувати на її потреби та емоційний стан, що є ключовим для розвитку довірливих взаємин і формування безпечного середовища для навчання та гри.

Підтримка спільної уваги зросла з 58 % до 70 %, що відображає покращення здатності батьків організувати спільні види діяльності, фокусувати увагу дитини на завданні або взаємодії та підтримувати тривалість спільних епізодів взаємодії. Така динаміка сприяє формуванню більш стабільного соціального залучення та розвитку когнітивних і комунікативних навичок дитини.

Показник соціальної ініціативи дитини, який до інтервенції був високим у 50 % батьків, зріс до 65–68 %. Це відображає ефективність навчання батьків стимулювання ініціативності дитини через сенсорну взаємодію, заохочення самостійних дій та використання структурованих підходів до спільної діяльності. Підвищення соціальної ініціативи дитини позитивно впливає на розвиток навичок спілкування, адаптації до соціальних ситуацій і самостійності.

Щодо впровадження адаптивних методів (соціальні історії, візуальні підказки), спостерігається підвищення високого рівня з 54 % до 70 %. Це демонструє, що після інтервенції батьки більш активно та систематично використовують методики, що структуровано підтримують комунікацію, зменшують тривожність дитини та сприяють розумінню соціальних норм, що, у свою чергу, підвищує ефективність взаємодії та адаптацію дитини в різних контекстах.

Загальна ефективність взаємодії, що сприяє розвитку дитини, знаходиться на рівні 78 % у батьків із високими показниками, порівняно з 63 % до інтервенції. Це свідчить про систематизацію та методичне покращення взаємодії, де батьки краще орієнтуються у поведінкових та емоційних сигналах дитини, послідовніше застосовують адаптивні стратегії та підтримують розвиток соціально-комунікативних навичок у щоденному житті. Паралельно спостерігається зменшення середніх та низьких показників на 10–15 %, що відображає зменшення нерівномірності та нестабільності взаємодії, більш структуровану та цілеспрямовану практику спілкування в сім'ї.

В цілому, ці прогнозовані зміни демонструють позитивний комплексний ефект інтервенції, який включає підвищення чутливості батьків, розвиток компетентності у використанні адаптивних методів, підтримку ініціативи дитини та загальне покращення якості соціально-комунікативної взаємодії. Такий результат підкреслює важливість системного навчання батьків і комплексного підходу до підтримки розвитку дітей з РСА.

Таблиця 2.

Зміни у взаємодії та комунікації з дитиною

Показник	До (%)	Після (%)
Потреба у додатковій інформації про РСА	83	41
Бажання брати участь у групах підтримки	79	56
Потреба у навчанні нових стратегій взаємодії	88	61
Психологічна підтримка або консультації	75	51
Інтерес до сенсомоторного розвитку та комунікаційних методик	71	46

Після проведення інтервенції батьків що виховують дітей з РСА спостерігалось помітне підвищення всіх ключових показників, що відображає якісні зміни у способах взаємодії батьків та розвитку соціально-комунікативних навичок дітей. Зокрема, усвідомлення сигналів та емоцій дитини, яке до програми характеризувалося високим рівнем у 62 % батьків, після участі в інтервенції – на рівні 75 %. Це свідчило про покращення здатності батьків раціонально та емоційно сприймати поведінкові сигнали дитини, адекватно реагувати на її потреби та емоційний стан, що є ключовим для розвитку довірливих взаємин і формування безпечного середовища для навчання та гри.

Підтримка спільної уваги зросла з 58 % до 70 %, що відображає покращення здатності батьків організувати спільні види діяльності,

фокусувати увагу дитини на завданні або взаємодії та підтримувати тривалість спільних епізодів взаємодії. Така динаміка сприяла формуванню більш стабільного соціального залучення та розвитку когнітивних і комунікативних навичок дитини.

Показник соціальної ініціативи дитини, який до інтервенції був високим у 50 % батьків, зріс до 68 %. Це відображає ефективність навчання батьків стимулює ініціативність дитини через чутливі взаємодії, заохочення самостійних дій та використання структурованих підходів до спільної діяльності. Підвищення соціальної ініціативи дитини позитивно впливає на розвиток навичок спілкування, адаптації до соціальних ситуацій і самостійності.

Щодо впровадження адаптивних методів (соціальні історії, візуальні підказки), показники демонстрували підвищення високого рівня з 54 % до 70 %. Після інтервенції батьки більш активно та систематично використовують методики, що структуровано підтримують комунікацію, зменшують тривожність дитини та сприяють розумінню соціальних норм, що, у свою чергу, підвищує ефективність взаємодії та адаптацію дитини в різних контекстах.

Загальна ефективність взаємодії, що сприяє розвитку дитини, зросла до 78 % у батьків із високими показниками, порівняно з 63 % до інтервенції. Це свідчить про систематизацію та методичне покращення взаємодії, де батьки краще орієнтуються у поведінкових та емоційних сигналах дитини, послідовніше застосовують адаптивні стратегії та підтримують розвиток соціально-комунікативних навичок у щоденному житті. Паралельно очікується зменшуються середні та низькі показники на 10–15 %, що відображає зниження нерівномірності та нестабільності взаємодії, більш структуровану та цілеспрямовану практику спілкування в сім'ї.

В цілому, ці прогнозовані зміни демонструють позитивний комплексний ефект інтервенції, який включає підвищення чутливості батьків, розвиток компетентності у використанні адаптивних методів, підтримку ініціативи дитини та загальне покращення якості соціально-комунікативної взаємодії.

Таблиця 3.

Прогнозовані зміни у потребах та підтримці батьків

Показник	До (%)	Після (%)
Потреба у додатковій інформації про РСА	83	41
Бажання брати участь у групах підтримки	79	56
Потреба у навчанні нових стратегій взаємодії	88	61
Психологічна підтримка або консультації	75	51
Інтерес до сенсомоторного розвитку та комунікаційних методик	71	46

Частка батьків, які оцінювали свої труднощі у вихованні на високому рівні, зменшилася з 71–79 % до 29–42 %, що свідчить про ефективність навчання та психологічної підтримки, включно з роботою психолога, який сприяв опануванню стратегій та розвитку навичок емоційної саморегуляції. Водночас зросла частка відповідей на середньому рівні з 17–29 % до 46–58 %, що відображає перехід труднощів із критичних до керованих. Також збільшилася частка батьків із низьким рівнем труднощів (1–2 бали) з 4–8 % до 12–13 %, що свідчить про формування адаптивних навичок та стабілізацію емоційного стану.

Ключовий вплив на результати мали наступні компоненти програми:

1. Психосвіта та підвищення знань про РСА забезпечила зниження невизначеності та страхів щодо поведінки дитини. Зокрема, частка батьків, які відчували високу складність у прогнозуванні поведінки дитини, зменшилася з 79 % до 42 %.

2. Розвиток конкретних стратегій взаємодії сприяв покращенню організації повсякденних активностей та зниженню конфліктів: високий рівень труднощів у цій сфері зменшився з 67 % до 33 %, а середній зріс до 54 %.

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

*corresponding author: HAVRYLOVA Nataliia, KONSTANTYNIV Oksana

DOI 10.32626/2413-2578.2026-27.87-109

3. Психологічна підтримка та опанування копінг-стратегій із залученням практичного психолога дозволили батькам ефективніше контролювати емоції та справлятися зі стресом. Частка батьків із високим рівнем конфліктності з дитиною зменшилася з 71 % до 38 %, а низький рівень труднощів зріс до 12 %.

4. Соціальна підтримка та групові зустрічі сприяли зниженню відчуття ізоляції та підвищенню впевненості у власних навичках. Частка батьків, які відчували складність пошуку підходу до дитини, зменшилася з 71 % до 38 %, а середній рівень труднощів збільшився до 50 %.

Прогнозовані зміни в поведінці дітей включають зниження частоти негативних проявів та агресивної поведінки (з 63 % до 29 % високого рівня), підвищення соціальної активності та покращення взаємодії з батьками. Завдяки структурованому підходу, використанню сенсомоторних вправ, соціальних історій та комунікативного паспорту дитини очікується покращення соціально-комунікативних навичок та стабілізація емоційного стану дітей із РСА.

Висновки. У результаті проведеного аналізу особливостей взаємодії батьків із дітьми з розладом спектру аутизму (РСА) та прогнозування змін після впровадження тримісячної інтервенційної програми встановлено, що батьківсько-дитяча взаємодія є складною багатофакторною системою, яка значною мірою визначається психологічним станом батьків, рівнем їхньої обізнаності та сформованістю практичних навичок.

Виявлено, що до початку інтервенції взаємодія характеризується наявністю базової батьківської чутливості, однак супроводжується недостатньою сформованістю навичок підтримки спільної уваги, обмеженою стимуляцією соціальної ініціативи дитини та фрагментарним використанням адаптивних комунікативних стратегій. Водночас високий рівень емоційного виснаження, тривожності та невизначеності у батьків виступає суттєвим чинником, що ускладнює ефективність взаємодії та знижує її розвивальний потенціал.

Результати після впровадження комплексної інтервенції засвідчують позитивну динаміку за всіма досліджуваними

показниками. Зокрема, спостерігається зниження високого рівня труднощів у взаємодії, зменшення показників батьківського стресу та емоційного виснаження, а також підвищення здатності до емоційної саморегуляції та використання ефективних копінг-стратегій. Одночасно відбувається зростання рівня усвідомлення сигналів дитини, покращення підтримки спільної уваги, підвищення соціальної ініціативи дитини та більш системне застосування адаптивних методів комунікації, зокрема соціальних історій і візуальних підказок. Аналіз також показав, що інтервенція сприяє трансформації потреб батьків: зменшується гостра потреба у базовій інформації про РСА, натомість формується більш диференційований запит на поглиблені знання, практичні навички та підтримку. Водночас зберігається висока значущість соціальної підтримки та групової взаємодії, що підкреслює роль спільнот батьків як важливого ресурсу психологічної стабілізації.

Отже, результати дослідження підтверджують, що комплексний підхід, який поєднує психоосвіту, розвиток стратегій взаємодії, психологічну підтримку із залученням фахівця та організацію групової взаємодії, є ефективним засобом підвищення якості батьківсько-дитячої взаємодії. Такий підхід забезпечує не лише зниження рівня стресу батьків, але й створює сприятливі умови для розвитку соціально-комунікативних навичок дітей із РСА. Узагальнюючи, можна констатувати, що підвищення батьківської компетентності, емоційної стабільності та здатності до чутливої взаємодії виступає ключовим чинником оптимізації розвитку дитини з РСА, що визначає перспективність подальших досліджень у напрямі поглибленого вивчення сімейно-орієнтованих підходів у системі спеціальної освіти та психологічної підтримки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

[1] American Psychiatric Association, *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5-TR)*, 5th ed., text rev. Washington, DC, USA: APA Publishing, 2022.

- [2] M. J. Maenner *et al.*, “Prevalence and characteristics of autism spectrum disorder among children aged 8 years,” *MMWR Surveillance Summaries*, vol. 72, no. 2, pp. 1–14, 2023, doi: 10.15585/mmwr.ss7202a1.
- [3] U. Bronfenbrenner, *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA, USA: Harvard Univ. Press, 1979.
- [4] M. Siller and M. Sigman, “The behaviors of parents of children with autism predict the subsequent development of their children’s communication,” *Journal of Autism and Developmental Disorders*, vol. 32, no. 2, pp. 77–89, 2002.
- [5] C. M. Shivers, M. A. Jensen, and K. M. McGregor, “Parent–child interaction therapy for children with autism spectrum disorder: A systematic review,” *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 2022.
- [6] D. Keen, L. Couzens, S. Muspratt, and L. Rodger, “The effects of a parent-focused intervention for children with a recent diagnosis of autism spectrum disorder on parenting stress and competence,” *Research in Autism Spectrum Disorders*, vol. 4, no. 2, pp. 229–241, 2010.
- [7] P. Reed and L. A. Osborne, “Parenting and Autism Spectrum Disorders,” in *Comprehensive Guide to Autism*, V. Patel, V. Preedy, and C. Martin, Eds. New York, NY, USA: Springer, 2014, doi: 10.1007/978-1-4614-4788-7_5.
- [8] C. Del Rosario, E. Nixon, J. Quigley, A. J. O. Whitehouse, and M. T. Maybery, “Parent-child interaction and developmental outcomes in children with typical and elevated likelihood of autism,” *Infant Behavior and Development*, vol. 71, 101830, 2023, doi: 10.1016/j.infbeh.2023.101830.
- [9] D. Keen *et al.*, “Parental stress and quality of parent-child interactions in children with autism spectrum disorder,” *PMC*, 2017. [Online]. Available: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC11537917>
- [10] S. F. Vess and J. M. Campbell, “Parent-child interaction therapy (PCIT) with families of children with autism spectrum disorder,” *Autism & Developmental Language Impairments*, vol. 7, 2022, doi: 10.1177/23969415221140707.
- [11] K. Allen *et al.*, “Parent-Child Interaction Therapy for children with disruptive behaviors and autism: A randomized clinical trial,” *Journal of Autism and Developmental Disorders*, vol. 53, no. 1, pp. 390–404, 2023, doi: 10.1007/s10803-022-05428-y.

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

*corresponding author: HAVRYLOVA Nataliia, KONSTANTYNIV Oksana

DOI 10.32626/2413-2578.2026-27.87-109

<http://agce.com.ua/>

- [12] M. Siller and M. Sigman, “The behaviors of parents of children with autism predict the subsequent development of their children's communication,” *Journal of Autism and Developmental Disorders*, vol. 32, no. 2, pp. 77–89, 2002, doi: 10.1023/a:1014884404276.
- [13] S. Lee, K. Whittingham, and A. Mitchell, “Parental insightfulness, parental sensitivity, parent and child mental health, and attachment in autistic children: A systematic review,” *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*, pp. 1–16, 2024, doi: 10.1007/s40489-024-00482-x.
- [14] О. Кобець and Т. Піуткіна, “Психологічна підтримка батьків дітей із розладами аутистичного спектру,” *Слобожанський науковий вісник. Серія: Психологія*, 2025. [Online]. Available: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/17569>
- [15] Г. М. Хворова, “Соціально-психологічні технології формування батьківської компетентності щодо дітей з аутизмом,” *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*, 2020. [Online]. Available: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/1092>
- [16] В. Andreyko, “Психологічна допомога батькам дітей з порушенням розвитку,” *Психологія і особистість*, 2016, doi: 10.33989/2226-4078.2016.2.163162.
- [17] The effectiveness of parent training for children with autism spectrum disorder: A systematic review and meta-analyses,” *BMC Psychiatry*, 2020. [Online]. Available: <https://bmcp psychiatry.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12888-020-02973-7>
- [18] A. Akhiani, “Parent training intervention for autism symptoms, functional emotional development, and parental stress in children with autism disorder: A randomized clinical trial,” *Asian Journal of Psychiatry*, 2021, PMID: 34171493.
- [19] S. H. Tabatabaei *et al.*, “The characteristics and results of parent training interventions in children with autism spectrum disorder: A systematic review,” *International Journal of Public Health*, 2022, PMID: 35865044.

HAVRYLOVA Nataliia

PhD in Psychology, Professor,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University,
Kamianets-Podilskyi, Ukraine
e-mail: nathalia.gavr@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2563-0626>

KONSTANTYNIV Oksana

PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University,
Kamianets-Podilskyi, Ukraine
e-mail: konstantyniv15@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-0660-2657

**FEATURES OF DEVELOPING PARENT–CHILD INTERACTION
SKILLS IN FAMILIES WITH CHILDREN WITH AUTISM
SPECTRUM DISORDER: ANALYSIS OF CHALLENGES AND
INTERVENTION EFFECTIVENESS**

The article presents the results of a theoretical and empirical analysis of the peculiarities of parent–child interaction in families raising children with autism spectrum disorder (ASD), as well as a forecast of the effectiveness of a comprehensive intervention program aimed at enhancing parental competence. The study involved 24 parents of children with ASD. The methodology included the use of questionnaires to identify interaction difficulties, levels of psychological stress, parental needs, and characteristics of communication with the child.

The results obtained indicate that prior to the intervention, parent–child interaction was characterized by the presence of basic parental sensitivity under conditions of high emotional exhaustion, anxiety, and insufficient development of effective interaction strategies with a child with ASD. Partial development of joint attention support skills was identified,

along with limited stimulation of the child's social initiative and fragmented use of adaptive communication methods.

The projected outcomes following the implementation of a three-month program (once per week), which included psychoeducation, training in interaction strategies, psychological support involving a specialist, and group-based parent interaction, demonstrate positive dynamics across all studied indicators. A decrease in parental stress levels, improved emotional self-regulation, enhanced quality of interaction with the child, increased sensitivity to the child's signals, more active use of adaptive communication methods, and greater stimulation of the child's social initiative are observed.

Additionally, a transformation in parental needs was identified: a reduction in the urgent need for basic information and the formation of a more differentiated demand for practical skills and psychological support. The findings confirm the effectiveness of a comprehensive approach to working with parents of children with ASD and highlight the importance of further research in the field of family-centered interventions.

Keywords: autism spectrum disorder (ASD), parent–child interaction, parental psychological state, parental stress, socio-communicative development, adaptive communication methods, psychoeducation, family-centered interventions.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] American Psychiatric Association, *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5-TR)*, 5th ed., text rev. Washington, DC, USA: APA Publishing, 2022.
- [2] M. J. Maenner *et al.*, “Prevalence and characteristics of autism spectrum disorder among children aged 8 years,” *MMWR Surveillance Summaries*, vol. 72, no. 2, pp. 1–14, 2023, doi: 10.15585/mmwr.ss7202a1.
- [3] U. Bronfenbrenner, *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA, USA: Harvard Univ. Press, 1979.
- [4] M. Siller and M. Sigman, “The behaviors of parents of children with autism predict the subsequent development of their children's

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

*corresponding author: HAVRYLOVA Nataliia, KONSTANTYNIV Oksana

DOI 10.32626/2413-2578.2026-27.87-109

communication,” *Journal of Autism and Developmental Disorders*, vol. 32, no. 2, pp. 77–89, 2002.

[5] C. M. Shivers, M. A. Jensen, and K. M. McGregor, “Parent–child interaction therapy for children with autism spectrum disorder: A systematic review,” *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 2022.

[6] D. Keen, L. Couzens, S. Muspratt, and L. Rodger, “The effects of a parent-focused intervention for children with a recent diagnosis of autism spectrum disorder on parenting stress and competence,” *Research in Autism Spectrum Disorders*, vol. 4, no. 2, pp. 229–241, 2010.

[7] P. Reed and L. A. Osborne, “Parenting and Autism Spectrum Disorders,” in *Comprehensive Guide to Autism*, V. Patel, V. Preedy, and C. Martin, Eds. New York, NY, USA: Springer, 2014, doi: 10.1007/978-1-4614-4788-7_5.

[8] C. Del Rosario, E. Nixon, J. Quigley, A. J. O. Whitehouse, and M. T. Maybery, “Parent-child interaction and developmental outcomes in children with typical and elevated likelihood of autism,” *Infant Behavior and Development*, vol. 71, 101830, 2023, doi: 10.1016/j.infbeh.2023.101830.

[9] D. Keen *et al.*, “Parental stress and quality of parent-child interactions in children with autism spectrum disorder,” *PMC*, 2017. [Online]. Available: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC11537917>

[10] S. F. Vess and J. M. Campbell, “Parent-child interaction therapy (PCIT) with families of children with autism spectrum disorder,” *Autism & Developmental Language Impairments*, vol. 7, 2022, doi: 10.1177/23969415221140707.

[11] K. Allen *et al.*, “Parent-Child Interaction Therapy for children with disruptive behaviors and autism: A randomized clinical trial,” *Journal of Autism and Developmental Disorders*, vol. 53, no. 1, pp. 390–404, 2023, doi: 10.1007/s10803-022-05428-y.

[12] M. Siller and M. Sigman, “The behaviors of parents of children with autism predict the subsequent development of their children's communication,” *Journal of Autism and Developmental Disorders*, vol. 32, no. 2, pp. 77–89, 2002, doi: 10.1023/a:1014884404276.

[13] S. Lee, K. Whittingham, and A. Mitchell, “Parental insightfulness, parental sensitivity, parent and child mental health, and attachment in

autistic children: A systematic review,” *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*, pp. 1–16, 2024, doi: 10.1007/s40489-024-00482-x.

[14] O. Kobets and T. Piutkina, “Psychological support for parents of children with autism spectrum disorders,” *Slobozhanskyi Naukovyi Visnyk. Serii: Psykholohiia*, 2025. [Online]. Available: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/17569>

[15] H. M. Khvorova, “Socio-psychological technologies for the formation of parental competence regarding children with autism,” *Naukovyi Visnyk Khersonskoho Derzhavnoho Universytetu. Serii ‘Psykholohichni Nauky’*, 2020. [Online]. Available: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/1092>

[16] B. Andreyko, “Psychological assistance to parents of children with developmental disorders,” *Psykholohiia i Osobystist*, 2016, doi: 10.33989/2226-4078.2016.2.163162.

[17] The effectiveness of parent training for children with autism spectrum disorder: A systematic review and meta-analyses,” *BMC Psychiatry*, 2020. [Online]. Available: <https://bmcp psychiatry.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12888-020-02973-7>

[18] A. Akhiani, “Parent training intervention for autism symptoms, functional emotional development, and parental stress in children with autism disorder: A randomized clinical trial,” *Asian Journal of Psychiatry*, 2021, PMID: 34171493.

[19] S. H. Tabatabaei *et al.*, “The characteristics and results of parent training interventions in children with autism spectrum disorder: A systematic review,” *International Journal of Public Health*, 2022, PMID: 35865044

Авторський внесок

Гаврилова Н. – 50%, Константи́нів О. – 50%

Матеріал надійшов до редакції 19.01.2026 р.

Матеріал пройшов рецензування 22.02.2026 р.

Матеріал оприлюднено 20.04.2026 р.

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

*corresponding author: HAVRYLOVA Nataliia, KONSTANTYNIV Oksana

DOI 10.32626/2413-2578.2026-27.87-109

<http://aqce.com.ua/>